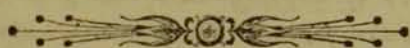

բարուց տպականութեան . պատճառ
կը լինին ժողովրդեան ազգայնացի և թրջ
ուսումնական . կ'ոտնահարեն նորա
յառաջադիմութիւնը . մանաւանդ՝
վերջի ատեններս , այս փափուկ մա-
մանակիս մէջ , մի քանի խմբաւորներ ,
իրենց ապիրատութեան ծարաքոյն
փորձը տուին , իրենց անդգուշ լեզու
գրեթէ մինչև ազգամատնութեան դը-
մախային դերեր կը խաղայ . . . . .
Լաւմբ և մեք , որպէս զի մի գուցէ
մեր սրտի կրակիմէն մեղանչեմք լեզուի
նուիրական օրինաց դէմ :

ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

(Շարունակութիւն , տես թիւ 7.)

Դ . ԾԵՐՈՒԼԻՆ :

Ամենայն ինչ կը փոփոխի բնու-
թեան մէջ , ամենայն ինչ դէպ յապա-
կանութիւն կը դիմէ : Մարդկային մար-
մինն եւս հազիւ հասած կը լինի կա-
տարելութեան կէտին և անագան կը
սխալ զորութեան , հաստատութեան
եւ կարողութեանց սոյն բարձրագոյն
կատարէն աստիճանաբար դէպ 'ի վար
խոնարհիլ . օր ըստ օրէ ամենայն ինչ
կըսպառի , կ'ապականի և կ'ոչնչանայ
վերջապէս : Փոխախութիւններն ու կո-
րուստոր բաղմամբիւ տարիներ անդգա-
լի կը մնան , մինչեւ որ արտաքին նը-
կարադիրներ ու նշաններ ապացուցա-
նեն զանոնք . սակայն եթէ մեք մոռ-
դիր զնեմք մեր ներքին կարողու-
թեանց միջոցաւ մեր կենաց վիճակը ,
եթէ չպատրեմք մեք զմիշտ յուսով և

անձնասիրութեան տենչանք . վաղ
կարեմք զգալ մեր տարիներու ծան-
րութիւնն , խմանալ մեր ներքին և ար-
տաքին կարողութեանց նուազումը և
ճանաչել մեր կենաց յաջորդական ըս-
պառումը :

Երբ մարմինը ընդունած կ'ըլլայ
աճման կատարելութիւնը թէ երկայ-
նութեամբ և թէ լայնութեամբ , կը
սխալ այնուհետեւ առաւելելը հաս-
տութեամբ . այս սկզբնաւորութիւնը
սպառման առաջին ձեռնարկն է . ու
րովհետեւ այս առաւելութիւնը ներ-
քին աճման կամ տարածութեան չա-
րունակութիւնն չըլլալով , չեն կրնար
մասնակցիլ այսմ մարմնոյն ամեն մա-
սունքները և ստանալ յոյժ եւ զորու-
թիւն . այլ յաւելեալ հիւթերէ յա-
ռաջ եկած ըլլալով՝ կը բեռնաւորէ
մարմինը անօգուտ ծանրութեամբ մը :
Այս հիւթը ճարպն է , որ կը սխալ դո-
յանալ սովորաբար 35 կամ 40 ք տար-
ւոյն մէջ , և որչափ սա աւելնայ , մար-
մինը կը տկարանայ , կը կորուսանէ իւր
թեթեւութիւնն ու արագաշարժու-
թիւնը , տեսալի յաջորդութեան զօ-
բութիւնը կը նուաղի , անդամները կը
դանդաղին և քանի որ տարածութիւ-
նըն աճի , կարողութիւնը կը պակսին :

Բաց յայտմանէ , սակորներն և մար-
մնոյն այլ կարծր մասերն եւս ընդու-
նած ըլլալով իրենց կատարեալ տա-
րածութիւնը թէ երկայնութեամբ և
թէ լայնութեամբ , կը սխալն այնուհե-
տեւ աւելի ևս կարծրանալ . սնուցիչ
չորթորանիւթք , որք առաջ ծառայի
աճման կը ծառայէին , կը սխալն միմիայն
զանգուածն յաւելուլ ներմուծուելով
այս մասանց մէջ , որով հետզհետէ
կարծրանալով , թաղանգները՝ կոճկա-
ւոր , կոճիկներն՝ սակրաւոր և սակերք
աւելի կարծր մարմններ կ'ըլլան . բո-
լոր նուրբ և մանր թելերն կը պնդա-

նան, մարթը կը չորանայ, կնճիւններն
հետզհետէ կը կազմաւորին, մազերը
կը սպիտականան, ատամները կ'իյնան,
դէմքը կ'աղակերպի, մարմինը կը կո-
րանայ և բաղմաթիւ տարիներու ծան-
րութեան տակ ճնշուելով խաղաւ ան-
քործութեան և անշարժութեան կը
մոտնուի, որով մահը յաջորդելով
կեանքը կը վերջանայ: Վիճակի այս
փոփոխութիւնները կը սկսին նուազ
երեւիլ 30-ր տարիէն առաջ եւ հետ-
զհետէ կը յայտնուին մինչեւ 60-70-ր
տարին, ուր անկարողութիւնը կը տի-
րէ, զսպասութիւնն կը յաջորդէ եւ
հասարակօրէն 90-100-ր տարին սոպ-
աւաճ կատարելագործուելով՝ ճերու-
թիւնը՝ ընդ նմին և կեանքը կը վերջա-
նայ:

Աւելորդ չը լինիր մասնաւոր ա-
նարի մի ձգել մարդկային կենաց այս
նշանաւոր կէտին վրայ եւս, և հետա-
զօքել այս սպառման և բաղալուծման
պատճառները:

Ուշերբ՝ որք մարմնոյն կարծրագոյն
մասերն են, 'ի սկզբան կը կազմուին
ու սրածախն նիւթական թելերէ, որք
հետզհետէ կը ստանան իրենց սովորա-
կան պնդութիւնն ու կարծրութիւնը:
Այս թելերը պատուած են արտա-
քուսա և 'ի ներքուստ թաղանթնե-
րով, որք ոսկրային հիւթ կազմելով
կամ իրենք ոսկրանալով, կը տան ա-
ճումն ոսկերաց: Եւ երբ ոսկերք ըս-
տացած ըլլան իրենց աճման կոտորե-
լութիւնը և կրկին ոսկերաց թաղանթ-
ները տոտրածական հիւթ չկարենան
արտադրել, այն ատեն շաքարանիւթը,
ինչպէս քրնք, ոսկերաց մէջներմուծուե-
լով միմիայն կարծրութիւնը կ'առաւե-
լուն, վասն զի աճումն արդէն դադարած
կ'ըլլայ, և յետ ժամանակաց ոսկերք
այն ատոյժն կը խտանան, որ չ'են
կրնար այլ եւս շաքարանիւթն ընդու-

նիլ, որ զիրենք պէտք է սնուցանէր,
ահա՛ այս կեանն սկիւրք կը սկսի ա-
պականիլ եւ այս ապականութիւնը
մարմնոյ կորստեան առաջին պատճառ-
ներէն մին է:

Կռճիկները, զորս կարելի է կո-
կուղ և անկատար ոսկորներ համա-
րել, կ'ընդունին, ինչպէս ոսկորներն,
շաքարանիւթը, որ նոցա խտութիւնը
կ'առաւելու և քանի որ հասակն յա-
ռաջանայ սոքա եւս կը խտանան և ճե-
րութեան ատեն դրեթէ ոսկրային վի-
ճակ կը ստանան. որով յօդակապերու
շարժումները կը դժուարանան և վեր-
ջապէս կը վերջացնեն ամեն շարժումն
ու ամբողջական անգործութեան եւ
մեռելութեան կը մասնեն մարմնոյ մա-
սունքը. ահա՛ կորստեան երկրորդ նը-
շանաւոր և աւելի յայտնի պատճառը:

Թաղանթները, որոց բաղկացու-
թիւնը շատ նմանութիւն ունի կրճը-
կաց հետ, կը ստանան նմանապէս յա-
ջորդական խտութիւն. վասն զի երբ
աճմանէ դադարին, իրենց տարածակու-
նութիւնը կը կորուստեն եւ ընդու-
նուած հիւթերը միմիայն զանգուածը
կ'աւելցնեն առանց աճման պիտանի
ըլլալու. ուստի քանի որ տարիքն ա-
ւելնայ, ասոնք եւս կը կարծրանան և
կը չորանան: Այսպէս է նաեւ ջլերուն
և մարմինը կազմող նեարդերուն հա-
մար: Մարմինը կը կարծրանայ քանի
որ մարդ դէպ 'ի ճերութիւն յառա-
ջանայ. թէեւ արտաքին շօշափմամբ
այս տեսութիւնը հակառակ կը գրա-
նուի. վասն զի առողջ երիտասարդու-
թեան ատեն մարմինը աւելի հոծ և
պինդ կը տեսնուի, մինչդեռ ընդ հակա-
ռակն ճերութեան ատեն թոյլ և կա-
կուղ, բայց պէտք է համոզուիլ որ այս
երեւոյթը մարթէն կը պատճառուի և ոչ
մարմնէն: Երբ մարթը լաւ պրկուած
ըլլայ, ինչպէս է երիտասարդութեան

տանն , մարմինը , թէև նուազ պինդ , ինչպէս կը թուի շոշափմամբ . այս պընդուծիւնը կըստի նուազիւ , երբ ճարպը կը գոյանայ մարմնոյն եւ մորթին մէջ . քանի որ ճարպը աւելնայ , մորթը կը տարածուի և յետոյ երբ ճարպը կըստի նուազիւ , մորթը կ'ամփոփի և մարմինը աւելի կ'սկուզ կը կարծուի . ուրեմն այս կ'ակզուծիւնը մորթէն կը պատճառի և ոչ մարմնէն : Մատաղ կենդանեաց միտը աւելի կ'սկուզ և զիւրամարս է . մինչդեռ չափահասներունը կարծր , չոր և անմարսելի :

Մորթը կրնայ տարածուիլ քանի որ մարմնոյ ծաւալը աւելնայ և երբ մարմնոյ ծաւալը սխի նուազիւ , մորթը կ'ամփոփի և կեծիոններ ու խորշեր կը կազմէ , որք ձերութեան անջնջելի նըշաններ են :

Այսպէս ահա որչափ մարդ հասակն առնէ՝ ոսկորներն , կոճիկները , միտը , մորթը և մարմնոյն բոլոր նեարդերը կը խտանան , կը պնդանան և կը չորանան . ամեն մասերը կը քաշուին կ'ամփոփին , ամեն շարժումները կը դանդաղին կը դժուարանան , ներքին հեղուկներու շրջանները սնազատ կը մնան , շնչառութիւնը կը պակասի , հիւսթոց կանոնաւոր բաժանումն կը խանգարուի , կերակրոց մարսողութիւնը կը ծանրանայ , սնուցիչ չաքարանիւթը մարմնոյ կարծրացեալ մասանց մէջ չ'ընտելի ներմուծուիլ անպիտան կը մնան և արդէն մարմնոյն զանազան կարծր մասերն անսնունդ մնալով կը մեռնին : Մարմինը սակաւ առ սակաւ և մաս առ մաս գէպ 'ի յաւիտենական անշարժութիւն կը դիմէ , շարժումները կը նուազին աստիճանաբար , կեանքը կը շիջանի յաջորդաբար և մահը՝ այս յաջորդական աստիճանաց վերջինն , կը կարէ և կը վերջացնէ կենաց շրջանը :

Որովհետեւ ոսկորներն , կոճիկները , ջղերը և մարմնոյ այլ մասերը աւելի փափուկ և կակուղ են կանանց մէջ քան արտնոյ , ուստի աւելի երկար ժամանակ պէտք է որ կանայք ստանան իրենց մարմնոյ այլ և այլ մասանց վերջին խտութիւնը , որ կը պատճառէ մահը . հետեւաբար կանայք պէտք է որ աւելի ձերանան քան արք , ինչպէս և սովորաբար կը պատահի : Այսպէս են նաեւ այն մարդիկ , որք տկար և կանացի կազմութիւն ունին արտաքուստ . ասոնք աւելի կ'ապրին քան զայնս , որք ուժեղ և մսեղ կ'երեւին : Նոյնպէս , երկու սեռի մէջ ալ , նորա՝ որոց ածումը ուշ կը հասնի կատարելութեան աստիճանին , աւելի երկար կ'ապրին , որովհետեւ այսպիսեաց ոսկորներն , կոճիկներն , ջղերը և այլն , աւելի ուշ կըստանան խտութեան վերջին աստիճանը : Կենաց ամբողջական տեւողութիւնը կախումն ունի աճման տեւողութենէն . թէ՛ կենդանի և թէ՛ տուէկ , որ երկար ժամանակի մէջ կըստանայ աճումն , երկար ժամանակ ալ կը տեւէ նորա կեանքը , և փախադարձաբար , անոնք որ շուտ կը դադարին աճմանէ , անադան եւս կը հասնի նոցա վախճանը :

(Շարունակելի :)

